

Josep Brunet i Bellet i la polèmica sobre l'autenticitat de la inscripció del túnel de Siloè

[Josep Brunet i Bellet and the controversy on the authenticity of the Siloam Tunnel inscription]

JORDI VIDAL¹

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum: L'objectiu d'aquest article és donar a conèixer la traducció de la inscripció del túnel de Siloè que va fer l'erudit català Josep Brunet i Bellet el 1893. Alhora, també s'analitzen els motius que van portar Brunet a considerar que la inscripció era una falsificació.

Paraules clau: alfabet fenici, estela de Meša, epigrafia semítica nord-occidental, hebreu

Abstract: The aim of this paper is to edit the unpublished translation of the Siloam tunnel inscription carried out by the Catalan scholar Josep Brunet i Bellet in 1893. At the same time, it also analyses the reasons that led Brunet to consider the inscription as a forgery.

Keywords: Phoenician alphabet, Meša Stele, North-West Semitic epigraphy, Hebrew

1. Introducció

L'anomenada inscripció del túnel de Siloè és un dels textos extrabíblics més importants trobat mai a Jerusalem. La inscripció va ser descoberta l'any 1880 en una paret del túnel que condueix des de la font de Gió (o font de la Verge) fins a l'estany de Siloè. Està escrita en llengua hebrea i fa servir l'alfabet paleohebreu. El contingut del text fa referència a la construcció, probablement durant el regnat d'Ezequies (716-687 a.n.e.), d'una infraestructura hidràulica també esmentada a la Bíblia (2 Reis 20, 20; 2 Cròniques 32, 3-4) i executada alhora per dos grups de treballadors, que excavaren des de direccions oposades fins a trobar-se en un punt

¹ Article escrit en el marc del projecte de recerca PID2020-114676GB-I00, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

intermedi, en el que constitueix una veritable fita per a l'enginyeria de l'època. Des d'un punt de vista tipològic, la inscripció ha estat qualificada com del tipus "no oficial", és a dir, no es tractava d'una inscripció reial, sinó que era una inscripció particular, feta per celebrar el moment concret en què es trobaren els dos grups de treballadors encarregats d'excavar el túnel. Cal remarcar que és l'únic text d'aquest tipus trobat mai al Pròxim Orient (Younger 2000; Rendsburg / Schniedewind 2010).

Val a dir que, malgrat la importància de la troballa a causa del seu ressò bíblic, el descobriment de la inscripció no sembla que generés massa interès a la Catalunya de l'època. Si repassem la premsa d'aquells anys podem constatar que pràcticament ningú va recollir la notícia del descobriment. Les úniques referències que hem pogut identificar són textos molt breus publicats a capçaleres com *Lo Gay Saber* (01/08/1881, p. 171), que es limitaven a assenyalar la publicació dels primers estudis sobre la inscripció. Tanmateix, al llegat documental del bibliòfil barceloní Josep Brunet i Bellet (Barcelona, 1818-1905)² hem localitzat la que creiem que és la primera traducció al català de la inscripció del túnel de Siloè, feta no a partir de l'original hebreu, sinó d'una versió anglesa. L'objectiu d'aquest article és, per tant, donar a conèixer la traducció de Brunet i, sobretot, analitzar la seva sorprenent afirmació segons la qual la inscripció era en realitat un falsificació.

2. La traducció de Brunet

La traducció de la inscripció del túnel de Siloè per part de Brunet forma part del plec del seu llegat documental dipositat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona que conté la traducció d'una part del volum I de la segona sèrie de *Records of the Past* (Sayce 1888).³ El text de Brunet, que porta la data del 21 d'octubre de 1893, ocupa un total d'onze quartilles manuscrites que contenen una traducció bastant literal tant de la introducció a la inscripció com del text hebreu. Com ja hem comentat en d'altres ocasions (Vidal 2021 i en premsa), les traduccions de Brunet que formen part del seu llegat documental eren textos d'ús particular, que en principi no havien de ser publicats. Per tant, no es tracta de traduccions estilísticament acurades, sinó que són més aviat una mena de materials de treball d'ús personal. A continuació oferim una comparació entre les traduccions de Sayce i de Brunet, acompanyada de la transliteració del text hebreu original.

² Vegeu Vidal 2012 per a una aproximació a la seva figura.

³ AHCB3-288/5D11-2/02. Fons de Josep Brunet i Bellet. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

1. [...] הנקבה . וזה . היה . דבר . הנקבה . בעוד [...]

(Behold the) excavation! Now this is the history of the excavation. While the excavators were still lifting up

Mireu la excavació. Are aquesta es la historia de la excavació. Mientras los excavadors estaban encara alsant

2. הגרון . אש . אל . רעו . ובעוד . שלש . אמת . להנ[קב] [...] . קל . אש . ק . ק

the pick, each towards his neighbour, and while there were yet three cubits to (excavate, there was heard) the voice of one man

lo picot lo un al costat del altre y mentres encara hi havia tres colzes per excavar se sentí la veu de un home

3. רא . אל . רעו . כי . הית . זדה . בצר . מימן [...] . ובים . ה . ה

calling to his neighbour, for there was an *excess* (?) in the rock on the right hand (and on the left?). And after that on the day

cridant á sos companys perque hi havia un “*exces*?” en la roca á la part dreta – y a la esquerra? – y despues de això en lo dia

4. נקבה . הכו . החצבם . אש . לקרת . רעו . גרון . על . גרון . וילכו

of excavating the excavators had struck pick against pick, one against another, de excavar los excavadors han topat picot contra picot l’un contra l’altre.

5. המים . מן . המוצא . אל . הברכה . במאתים . ואלף . אמה . ומ[א]

the waters flowed from the spring to the pool for a distance of 1200 cubits. And (part)

Las aguas rajaren de la font per una distancia de 1200 colzes fins al estany. Y – part –

6. ת . אמה . היה . גבה . הצר . על . ראש . החצב[ם]

of a cubit was the height of the rock over the head of the excavators.

de un colze era la alsada de la roca sobre lo cap dels excavadors.

Com es pot comprovar en la comparació entre ambdós textos, Brunet, tot i que va seguir fidelment l’original de Sayce, també el va simplificar de manera evident. Així, per exemple, va eliminar els parèntesis amb els quals Sayce marcava les llacunes del text original, o bé els va substituir per guions. D’altra banda, Sayce va introduir quatre notes a peu de pàgina al llarg de la seva traducció. Tres de les notes buscaven aclarir el significat de tres paraules hebrees: גרון (“pic, dextral”), מוצא (“sortida”) i ברכה (“dipòsit, piscina, cisterna”), mentre que la quarta feia referència a les dificultats epigràfiques que plantejava la lectura de la darrera

paraula de la línia 5. Brunet, per la seva banda, va prescindir de tot aquest aparat crític, que probablement considerava massa tècnic i innecessari per als seus interessos. Finalment, cal remarcar que l'erudit català no accentuà pràcticament cap paraula, alhora que optà per mantenir-se fidel a la sintaxi de la traducció de Sayce. Queda clar, doncs, que el text de Brunet, lluny de mostrar cap preocupació estilística o acadèmica, estava destinat a un ús particular.

3. La polèmica sobre l'autenticitat de la inscripció

L'estudi de la inscripció de Siloè ha generat certa controvèrsia, sobretot pel que fa a la seva datació. La majoria d'autors considera que el text es va escriure en el darrer quart del segle VIII a.n.e., durant el regnat d'Ezequies (716-687 a.n.e.) (p.ex. Hendel 1996; Norin 1998; Younger 2000: 145). Tanmateix, algunes veus crítiques han qüestionat aquesta datació. Així, a final del segle XIX i principi del segle XX diversos autors apuntaren la possibilitat que la inscripció fos en realitat molt més tardana, dels segles II-I a.n.e. (Pilcher 1897: 181; Cook 1909: 308; Caspari 1911: 931). Més recentment, John Rogerson i Philip R. Davies reobriren el debat i recuperaren aquella cronologia baixa. A partir de la comparació amb alguns textos de Qumran (4QpaleoExod^m) i en funció de diverses característiques epigràfiques i gramaticals de la inscripció, proposaren datar el text de Siloè en època hasmonea (Rogerson / Davies 1996). Si aquestes remarques són certes, llavors és evident que la inscripció no tindria cap relació amb els treballs hidràulics esmentats a 2 Reis 20, 20 i 2 Cròniques 32, 3-4. Malgrat tot, com dèiem, aquestes propostes ocupen un espai marginal dins del debat acadèmic, ja que la datació de la inscripció en el segle VIII a.n.e., basada en criteris arqueològics, epigràfics i filològics, és acceptada de manera àmpliament majoritària.

En qualsevol cas, si bé, com dèiem, la inscripció del túnel de Siloè ha generat cert debat sobre la seva datació i sobre la seva relació amb els esdeveniments narrats a 2 Reis 20, 20 i 2 Cròniques 32, 3-4, on sembla que no hi ha debat és al voltant de la seva autenticitat. És per aquest motiu que sorprèn especialment el paràgraf amb el qual Brunet tancava la seva traducció de la inscripció i que transcrivim tot seguit:

Are Jo –

No trobo el perque d'aquesta suposada y falsa inscripció que no proba res al objecte que se proposaren los inventors ni tampoch val la pena del extens y difus preambul del Editor ple de conjeturas, suposicions y repeticions que no conduexen á res. Lo mateix fa ab las demes inscripciones que interpreta y comenta á sa manera de modo que no las dona importancia y la obra resulta una obra del Editor y no la traducció de ~~textos~~ inscripciones assírias y Egipcias de diferentes autores com es la primera serie dirigida per lo sabi y memorable antiquari lo Dr. Samuel Birch.

Queda clar, doncs, que malgrat haver traduït el text, la inscripció del túnel de Siloè era, segons Brunet, una falsificació. Malauradament, en cap moment va explicar quins eren els indicis que el portaven a plantejar aquella acusació. Pocs anys després, en una carta dirigida a l'arqueòleg Pelegrí Casades i Gramatxes, i publicada més tard dins d'una de les seves obres, Brunet insistia en la qüestió i afirmava que tant l'estela de Meša com la inscripció de Siloè eren epígrafs inventats, veritables "fraus arqueològichs" perpetrats per investigadors sense escrúpols, per tal de "consolidar algunas de sas teorías" (Brunet 1900: 5). Per desgràcia, de nou s'estalviava el fet d'explicar les raons que li permetien emetre aquell judici tan contundent. Finalment, els dies 30 d'agost i 3 de setembre de 1903 es publicà, dividit en dues parts, un article a *La Veu de Catalunya* sobre l'estela de Meša. Tot i que l'article no anava signat, molt probablement era obra de Brunet mateix (Vidal, en premsa). Allà, l'autor exposava els motius pels quals el rabí anglo-austríac Albert Löwy (Löwy 1887 i 1903) afirmava que la famosa inscripció moabita era una falsificació. Segons Löwy, el text de Meša mostrava un coneixement deficient de l'alfabet cananeu i estava farcit d'anacronismes lèxics, dues característiques que, òbviament, no s'haurien donat si el text fos autèntic.

Queda clar, doncs, que Brunet estava del tot convençut que la inscripció del túnel de Siloè i l'estela de Meša eren falses. Tanmateix, si bé sabem que va recórrer als arguments de Löwy per defensar el seu posicionament en el cas del text moabita, mai no va explicitar quins eren els motius que el portaren a negar l'autenticitat del text hebreu. A continuació plantejarem una hipòtesi per mirar d'entendre les paraules de Brunet.

Ambdues inscripcions, la de Meša i la de Siloè, es van descobrir i es van donar a conèixer amb pocs anys de diferència (1868 i 1880 respectivament). Per tant, és lògic que el seu estudi transcorregués en paral·lel, i que ràpidament s'establissin vincles entre totes dues, pel que fa al tipus d'escriptura i a les característiques lingüístiques d'ambdós textos. Per exemple, el mateix Sayce, a la introducció del text traduït per Brunet, assenyalava que l'escriptura utilitzada a la inscripció de Siloè pertanyia a una branca de l'alfabet fenici molt similar a l'emprada a l'estela de Meša (Sayce 1888: 172 i s.).

La nostra hipòtesi és que van ser aquests vincles els que van portar Brunet a la conclusió que tots dos textos eren en realitat una falsificació. Des del seu punt de vista, les semblances entre totes dues inscripcions obligaven a concloure que si un dels dos textos (Meša) s'havia demostrat que era fals (suposadament), l'altre (Siloè) també ho havia de ser. Tanmateix, si bé és cert que, com dèiem abans, a la bibliografia científica algunes veus marginals qüestionaren l'autenticitat de

l'estela de Meša,⁴ no va succeir el mateix amb la inscripció del túnel de Siloè, acceptada com a autèntica de forma pràcticament unànime. Per descomptat, Brunet no tenia ni la competència filològica, ni els coneixements epigràfics per argumentar de forma sòlida les seves paraules sobre la possible falsificació del text hebreu. Així doncs, s'ha de concloure que la seva opinió sobre el caràcter fraudulent de la inscripció del túnel de Siloè responia només a una intuïció precipitada, poc elaborada i plantejada per un aficionat a l'estudi dels textos del Pròxim Orient Antic; una opinió, en definitiva, que no va tenir cap recorregut més enllà del text que hem presentat aquí.

Bibliografia

- Albright, W. F. 1945: "Is the Mesha Inscription a Forgery?", *The Jewish Quarterly Review* 35/3: 247-250.
- Brunet, J. 1900: *Los Hetheus*. Barcelona.
- Caspari, W. 1911: "Die Siloainschrift, ein Werk der nachexilischen Renaissance", *Neue kirchliche Zeitschrift* 22: 873-934.
- Cook, S. A. 1909: "The Old Hebrew Alphabet and the Gezer Tablet", *Palestine Exploration Fund Quarterly Statement* 41: 284-309.
- Hendel, R. S. 1996: "The Date of the Siloam Inscription: A Rejoinder to Rogerson and Davies", *The Biblical Archaeologist* 59/4: 233-237.
- Löwy, A. 1887: "The Apocryphal Character of the Moabite Stone", *Scottish Review* 9: 215-245.
- 1903: *Die Echtheit der Moabitischen Inschrift im Louvre*. Viena.
- Norin, S. 1998: "The Age of the Siloam Inscription and Hezekiah's Tunnel", *Vetus Testamentum* 48/1: 37-48.
- Pilcher, E. J. 1897: "The Date of the Siloam Inscription", *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology* 19: 165-182.
- Rendsburg, G. A. / Schniedewind, W. M. 2010: "The Siloam Tunnel Inscription: Historical and Linguistic Perspectives", *Israel Exploration Journal* 60/2: 188-203.
- Rogerson, J. / Davies, P. R. 1996: "Was the Siloam Tunnel Built by Hezekiah?", *The Biblical Archaeologist* 59/3: 138-149.
- Vidal, J. 2012: "Josep Brunet i Bellet y el origen del interés por la asiriología en Cataluña", *Aula Orientalis* 30/2: 372-380.
- 2021: "El llegat orientalistic de Josep Brunet i Bellet a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona". A L. Feliu / A. Millet / J. Vidal (ed.): "*Sentido de un empeño*". *Homenatge a Gregorio del Olmo Lete*. Barcelona: 541-561.

⁴ A banda de les obres citades de Löwy, vegeu, entre d'altres, Yahuda 1944, així com la rèplica d'Albright 1945.

- en premsa: “L’estela de Meša. Primeres traduccions al català i la polèmica sobre la seva autenticitat”, *Revista d’Arqueologia de Ponent* 33.
- Sayce, A. H. (ed.) 1888: *Records of the Past, being English Translations of the Ancient Monuments of Egypt and Western Asia, New Series*, vol. 1. London.
- Yahuda, A. S. 1944: “The Story of a Forgery and the Mēša Inscription”, *The Jewish Quarterly Review* 35/2: 139-164.
- Younger, K. L. 2000: “The Siloam Tunnel Inscription”. A. W. W. Hallo (ed.): *The Context of Scripture. Vol. 2: Monumental Inscriptions from the Biblical World*. Leiden / Boston: 145-146.

Annex: Transcripció del text de Brunet sobre la inscripció del túnel de Siloè

[199] La Antigua Inscriptio Hebraica de Siloam.

Traduida per lo Editor

La antigua inscripcio hebraica ja descoberta en Siloam está gravada en una paret de roca del canal subterrani que conduceix l’aygua de la Font de la Verge á Jerusalem á la llacuna de Siloam. La historia de son descubrimient es curiosa. En lo estiu de 1880 un dels pupils del país del Dr. Schick, arquitecte alemany resident á Jerusalem jugaba ab alguns altres noys en la llacuna y mentres bagaba pujant lo canal subterrani relliscá y caygue al aygua. Al sortir á la superficie, observá á pesar de la obscuritat, lo que semblaban lletras en las rocas que formaban la paret del mitj jorn del canal. Lo Dr. Schick al saber ho per ells visita lo lloch y trobá que una antigua inscripció oculta en sa major part per l’aygua actualment existeix allí. Lo que primerament se habia de fer era baixar lo nivell del aygua pera posar la [200] inscripció a la vista pero los esfuerzos pera copiar lo text no donaren resultat. Ell no era paleografo, y com las lletras de la inscripció y tots los sots y esquerdas de la pedra habian sigut omplerts per l’aygua de llot, li era imposible distingir entre caracteres y marcas accidentals de la roca ó trauerer la forma exacta de las lletras. La primera copia intel·ligible fou per lo tant feta per mi mateix durant una visita á Jerusalem en Febrer de 1881. Com per forsa habia de estar horas situat en lo fang y aygua treballant á la escassa llum de una candela, ma copia requeria correccions en diferents punts y no sigué fins á la arribada del Dr Guthe sis setmanas despues que s’en obtingué un exacte facsimil. Lo Dr Guthe va trauerer lo deposit de fanch ab la aplicacio de un acid y aixís revelá la original apariencia de la tauleta d’on va trauerer un enmotllat y compressions fetas del enmotllat que poguessen ser estudiadas facilment y á plena llum.

[201] La inscripció es gravada en la part baixa de una tauleta artificial tallada en la paret de la roca uns 19 peus del lloch ahont lo conducto subterrani se obra sobre lo llach de Siloam y á ma dreta del que hi entra. Lo conducte es al

comensament de uns 16 peus alt pero la altura gradualment disminuehix fins á un lloch que á penas te 2 peus sobre lo paviment del passatge. Segons las midas presas per lo Capitá Conder lo tunel té 1708 yardas de llarg desde lo punt en que deixa la Font de la Verge fins al punt en que entra en lo llach de Siloam. No corre, no obstant en linea recta y cap al centre hi ha “dos culs de sach”, qual origen es explicat per la inscripció. Allí sabem que la obra comensá la conducció simultaneament als dos extrems com los Ingenieros del Mont-Cenis tunel del [sic] intentant trobarse en lo centre. Pero no lograren fer ho, encara que las dos excavacions se habian aproximad suficientment la una al altre, tant á prop, que los treballadors de la una sentian lo soroll [202] dels picots dels treballadors de l’altre. Com semblant fet de la ingenieria era possible en lo temps en que lo tunel sigué excavat es difícil de entendre mes especialment quand recordem que lo canal baixa á traves la roca y vents molt considerables. Deu afegir s’hi que lo fondo del conducto ha sigut arrodonit porque l’aygua passes per ell mes facilmente. La llacuna de Siloam es de comparativament moderna construcció pero conté los restos de mes antich deposit. Está situat en la part mitj dia oriental de la collada alguna vegada, erradament nomenada Ophel, que esta al mitj jorn del temple, coll avuy representat per la Mesquita de Omar pero separat del ultim per los restos de una vall que fou primerament apercevida per lo Dr. Guthe y Dr. Schick. La Font de la Verge está en la part oposada del coll pero mes al nort mirant á la vall de Kidron. Com es la unica font natural ó “gihon” com la nomenan los Juheus en lo vehinat de [203] Jerusalem la conducció de son provehiment de aygua era de primera importancia per los habitants de la capital Judaica. Era no obstant fora las murallas de la ciutat de aquí la necessitat de obrir un conducto á traves del coll que conduís la aygua á un deposit dintre la ciutat. Las Cronicas XXXII – 4 nos diuhen que quand los Assyris invadiren Judah Hezekiah “tancaren totas las fonts” es dir, las ocultaren sota masoneria á terra. La font de la Verge o Gihon han de haber sigut similarment acabats, mentres son aygua era conduhida á la ciutat per un canal subterrani. La data de la inscripció ha ocasionat moltas controversias, alguns sabis la assignan al regnat de Hezekias y altres á un periodo anterior. La principal raho per creurer haber sigut una obra de Hezekias es que en 2 Reys XX – 20 es afirmat que “ell feu un llach y un conducto y portá aygua á la ciutat” mentres en 2 Chron. XXXII – 30 llegim que el “detingué lo curs superior del aygua de Gihon y lo porta dret avall á la [204] part de ponent de la ciutat de David”. Pero una mes literal traduccio del ultim passatge seria: “ell detingue la sortida – motsa – de las ayguas del Gihon superior y las dirigí avall al ponent de la ciutat de David. Aquí es evident que per lo Gihon superior se enten la Font de la Verge per la que la paraula motsa o “sortida” es empleada en la inscripció. Ademes del Alt Gihon ha de haber hi hagut un altre ó Baix Gihon que no pot haber sigut altre que lo estany de Siloam. Aquest se ha fet una segona corrent de provisió d’aygua y pot per lo tant esser nomenat ab propietat “una font”.

Sembla, per conseqüència de les paraules de les cròniques que lo Estany de Siloam existia ja en lo temps de Hezekias y que lo que lo monarca Juheu feu excavar un segon conducto surtint del Estany no en voltada direcció com lo tunel de Siloam sino en recta direcció á lo llarg de la part de ponent de la ciutat de David. Are tal conducto ha sigut [205] actualment descobert tallat en la roca y conduint del Estany de Siloam á altre deposit que existia mes avall.

Hi ha ademes evidència en lo Llibre de Isafas que lo tunel de Siloam existia antes que Hezekias pujés al trono. En Isahías VIII – 6 es recordada una profecia feta mentres Ahaz estava encara regnant en que se fa alusió á “las ayguas de Siloam que corren suament”. Això difícilment pot referirse á altre cosa que á la magestuosa corrent que encara corra per lo tunel de Siloam. La inferència es suportada per lo mateix nom Siloam que probablement significa “lo tunel” y ha sigut donat á la localitat en conseqüència del canal que aquí tingué excavat en la roca.

Los caracters de la inscripció nos fan veure lo alfabet que era usat per los profetas avans del desterro. Perteneixen á lo que pot dir s'en la branca del mitjorn del antich alfabet phenici, ó branca dels Juheus, branca paralela á la que era usada á Moab y se troba en la Pedra Moabita. [206] La forma de algunas de las lletres es mes arcaica que altres de la Pedra Moabita que no ho son tant. Semblant formes se troben en primitius Israelitas y Juheus segells que retrocedeixen al periodo precedent al Cautiveri. Son caracterisats per una particularitat que demostra no sols que aquella escriptura era comu sino tambe que lo material usual per escriure era lo papirus ó pergami y no la pedra ó metall. Las “cuas” afegidas á certes lletres no son dretas com en la pedra de Moab ó inscripcions phenicias, sino encurvadas. Las paraules deu afegir s'hi no sempre acaban ab la ratlla.

Lo llenguatge de la inscripció es pur Hebreu. Nos presenta sols una paraula desconeguda “zadah” en la ratlla 3 que sembla significar “exes” u “obstacle”. Perque haja sigut gravada en la part baixa de una cuydadosament preparada tauleta ahont la aygua del conducto necessariament la taparia es impossible congeturar. La part superior de la tauleta pot tal volta haberse intentat pera contenir una reyal inscripció [207] donant lo nom del rey baix lo que la obra sigue executada.

Un fet, no obstant, se fa ben clar per lo text. Si era lo mateix tunel de Siloam ó lo segon tunel conduint d'ell á un baix deposit el que fou construït per Hezekias en tot cas lo “Llach de Siloam estava á ponent de la Ciutat de David”. La Ciutat de Davit per consegüent ha de haber estat en la collada de mitjorn la nomenada Ophel; y ja que la ciutat de David era idèntica ab Sion, segons 2 Samuel V 7 aquesta collada representa la original muntanya de Zion. En conseqüència la vall dels fills de Hinnom ha de ser la vall que era coneguda en temps de Josephus com

lo Tyropaeon ó Cheesemakers – Formatgeria?⁵ Ell al mateix temps dividia separaba la pujada del Temple y la pujada de mitjorn de las montanyas de llevant encara que ara està ple de runa que los numerosos destructors de Jerusalem hi han tirat. En algunas parts la runa te mes de 70 peus de fondo [208] y sota d'ella si en qualsevol part volem mirar per las tombas dels reys aquestas estan talladas en la pedregosa collada de la ciutat de David. Aquí ademes si en alguna part se trobaran las reliquias del temple y palau que Nabucodonosor destruí jahuen ab las acumulacions de mes de dos mil anys.

Un enmotllat de la inscripció de Siloam se pot veurer en las salas de la “Palestine Exploration Fund” y facsimils en “Canon” de Isaac Taylor, “Historia del Alfabet” y en “Fresh Light from the monuments” pag. 101.

– Text de la inscripció –

1. Mireu la excavació. Are aquesta es la historia de la excavació. Mentres los excavadors estaban encara alsant
2. lo picot lo un al costat del altre y mentres encara hi habia tres colzes per excavar se sentí la veu de un home
3. cridant á sos companys porque hi habia un “exces?” en la roca á la part dreta – y a la esquerra? – y despues de això en lo dia [209]
4. de excavar los excavadors han topat picot contra picot l'un contra l'altre.
5. Las ayguas rajaren de la font per una distancia de 1200 colzes fins al estany. Y – part –
6. de un colze era la alsada de la roca sobre lo cap dels excavadors.

Are Jo –

No trobo el perquè d'aquesta suposada y falsa inscripció que no prova res al objecte que se proposaren los inventors ni tampoch val la pena del extens y difus preambul del Editor ple de conjeturas, suposicions y repeticions que no conduexen á res. Lo mateix fa ab las demes inscripcions que interpreta y comenta á sa manera de modo que no las dona importancia y la obra resulta una obra del Editor y no la traducció de ~~textos~~ inscripcions assírias y Egipcias de diferents autors com es la primera serie dirigida per lo sabi y memorable antiquari lo Dr. Samuel Birch.

⁵ Traducció de Brunet.

Figura

Fig. 1. La inscripció del túnel de Siloè (Wikimedia commons)